

**Ґрунти м. Запоріжжя
та о. Хортиця**

Зміст

Вступ	c.1
Умови ґрунтоутворення і основні типи ґрунтів м. Запоріжжя	c.1
• <i>Чорнозем звичайний</i>	c.1
Умови ґрунтоутворення і основні типи ґрунтів о. Хортиця	c.2
• <i>Лучно-чорноземні</i>	c.3
• <i>Чорноземоподібні ґрунти</i>	c.4
• <i>Дернові ґрунти</i>	c.4
• <i>Алювіальні дерново - глейоваті і глейові ґрунти</i>	c.4
• <i>Дерново-ґрунтово-глейові ґрунти</i>	c.5
• <i>Алювіальні болотні ґрунти</i>	c.5
Висновок	c.5

Вступ

Місто Запоріжжя — один із найбільших адміністративних, індустріальних і культурних центрів півдня України. Воно розташоване на головній водотранспортній магістралі — річці Дніпро. Його площа становить 240 км². Особливістю міста є те, що в ньому зосереджено близько 65% продуктивних потужностей області і близько 43% населення області.

У межах Запоріжжя розташований найбільший острів на Дніпрі - **острів Хортиця**, який з 1993 року є Національним заповідником. Він витягнутий з північного заходу на південний схід, довжина сягає 12,5 км, ширина – в середньому 2,5 км. У 2007 році був названий одним з "Семи чудес України".

Умови ґрунтоутворення і основні типи ґрунтів м. Запоріжжя

Запоріжжя розташоване у степовій зоні України. За природними та кліматичними умовами територія міста характеризується континентальним кліматом. За багаторічними даними Запорізької метеорологічної станції елементи клімату характеризуються такими показниками: середньорічна температура січня – -4°C, -5°C; липня – + 22°C, + 24°C. Головним джерелом поповнення ґрунтової вологи являються опади. В середньому за рік їх випадає до 300-350 мм. Режим опадів також характеризується невисокою стійкістю. В окремі роки сума опадів іноді досягає 500 мм, що приводить до підвищення рівня ґрунтових вод. Майже щорічно в травні та квітні бувають суховії. Сталий сніговий покрив настає в грудні, а сходить в березні. Характерною особливістю снігового покриву є його нестійкість. Відлиги – часте явище.

Рельєф рівнинний, але порушується, незначною кількістю блюдце подібних понижень різних по формі, розмірам і глибині. В цих пониженнях в вологі роки скупчуються атмосферні опади.

Ґрунтовий покрив складається з **чорноземів звичайних**.

Чорноземи звичайні

Суцільними масивами вкривають вододіли і їх положисті схили, утворюючи більш-менш однорідний ґрунтовий покрив, де майже відсутній

поверхневий стік. Чорноземи звичайні за глибиною профілю, вмістом гумусу і деякими іншими морфологічними та фізико-хімічними ознаками діляться на чорноземи звичайні глибокі, чорноземи звичайні, чорноземи звичайні неглибокі. Формування чорноземів відбувалося під впливом степової травянистої рослинності (дерновий процес ґрунтоутворення) при глибокому (понад 5-7 м) заляганні підґрунтових вод, в умовах нормального режиму атмосферного зволоження на лесах та лесових карбонатних незасолених і неоглеєних породах. Ґрунтоутворення йшло за рахунок нагромадження гумусу і мінеральних поживних речовин при зростанні і відмиранні травяної рослинності. Загальна глибина гумусового профілю у чорноземах звичайних глибоких 85-100 см, у чорноземах звичайних – 75-85 см, у чорноземах звичайних неглибоких – 55-60 см; гумусовий горизонт відповідно 40-45, 35-40, 30-35 см; рівномірно гумусова ний, темно-сірий, у вологому стані майже чорний. Структура у підорному шарі зерниста. Механічний склад ґрунтів здебільшого важко-суглинковий і глинистий, зустрічається також супіщаний, легко- і середньо-суглинковий. Водно-фізичні властивості сприятливі для рослин. Чорноземи звичайні за вмістом гумусу відносяться до мало гумусних. Ґрунти забезпечені легкорозчинним фосфором і калієм. Реакція ґрунтового розчину близька до нейтральної. Значна насиченість кальцієм, високий вміст мулуватих часток та велика кількість гумусу забезпечують оптимальні умови для утворення добре виявленої агрономічно цінної водостійкої зернистої структури.

Описувані ґрунти відносяться до найбільш родючих, за винятком чорноземів супіщаних, в яких низький вміст гумусу, недостатня насиченість увібраними основами, невелика кількість поживних речовин зумовлені фракцією піску, що тут переважає.

Умови ґрунтоутворення і основні типи ґрунтів о. Хортиця

На 25% території острова збереглися унікальні природні ландшафти: зональні різнотравно-злакові степи, байраки, заплавні ліси, луки. Умови існування організмів, популяцій, видів, фітоценозів формуються під впливом

екологічних факторів. У процесі життєдіяльності біоти відбувається часткове перетворення цього середовища, в основному, через відклад та розклад біомаси, що визначає розвиток ґрунтів.

Відповідно до ґрунтово-географічного зонування острова Хортиця належить, до підзони звичайних чорноземів. Але географічні особливості цієї території зумовлюють досить значну різноманітність ґрунтів на порівняно невеликій площі.

На острові Хортиця можна виділити 8 типів ґрунтів: **чорноземи, чорноземно-лучні, лучно-чорноземні, чорноземоподібні, дернові, алювіальні дерновоглейоваті, алювіальні дерново-глейові та алювіальні болотні**. Домінують на Хортиці чорноземи звичайні. Плавневу частину займає комплекс алювіальних ґрунтів, схили долини та балок - чорноземи різного ступеню змитості, а піщані тераси та днища балок - дернові ґрунти. Ґрунти болотних типів займають дуже малі площі.

На о. Хортиця зустрічаються й безкарбонатні ґрунтоутворюючі породи, до яких належать стародавні алювіальні відкладення схилів і балок та, частково, сучасні алювіальні відкладення заплавин. У цих материнських породах нема основ, необхідних для нейтралізації кислот, які накопичуються в процесі ґрунтоутворення. Верхні горизонти ґрунтів збіднені поживними для рослин елементами.

Наступним важливим фактором, що впливає на закономірності поширення та умови формування ґрунтів, є рельєф о. Хортиця. Вплив його, перш за все, залежить від розташування ґрунту, що визначає більше або менше відбиття зональних рис.

Характерною особливістю ґрунтів о. Хортиця є їх еродованість. Розвитку ерозії перш за все сприяє зимове промерзання ґрунтів, режим весняного сніготанення, літні зливи, значна довжина та крутість схилів, давність сільськогосподарського освоєння території, низька протиерозійна стійкість верхніх горизонтів ґрунтів.

Лучно-чорноземні

Поширені у неглибоких, але широких зниженнях на плато, на днищах балок, терасах річок, де залягають поверхневі підґрунтові води. Гумусовий горизонт 35-40 см, темно-сірий, зернистої структури. Часто в перехідному горизонті є невелике ущільнення і оглеєння. Діляться на глибоко-солонцюваті і поверхнево-солонцюваті. Характеризуються високим вмістом гумусу та поживних речовин. Рн нейтральна, слабо лужна і лужна.

Чорноземоподібні ґрунти – термін, який вживається для найменування ґрунтів, що за профілем нагадують чорноземи (наприклад, гірсько-лучні ґрунти, чорноземоподібні ґрунти прерій і т. ін.).

Дернові ґрунти

Утворюються в результаті прояву дернового процесу. Він протікає під лучною трав'янистою рослинністю, а також і під лісом, якщо в ньому добре розвинений трав'янистий покрив. Багаторічна трав'яниста рослинність енергійно збагачує ґрунт органічними речовинами. У їх складі відносно багато кальцію, магнію, інших зольних елементів. У складі гумусу переважають гумінові кислоти. Реагуючи з основами, вони дають нерозчинні у воді солі – гумати. Особливо важливі гумати кальцію і магнію в утворенні водостійкої зернисто-грудочкової структури. Будова профілю дернових ґрунтів:

A_0 – дернина, сплетіння коренів трав'янистої рослинності, потужністю 3-6 см.;

A_1 – гумусовий горизонт темно-сірого кольору, зернисто-грудочкової структури, пухкий, потужністю 15-25 см.;

B – ілювіальний (перехідний) горизонт бурого, жовто-бурого кольору, різної потужності;

C – материнська порода. Дернові ґрунти мають високий рівень природної родючості.

Характеризуються слабкислою або нейтральною реакцією. У них відносно високий вміст гумусу (4-6%).

Алювіальні дерново - глейоваті і глейові ґрунти

Розвиваються в умовах ґрунтового зволоження в основному на легких ґрунтоутворюючих породах. По рельєфу ці ґрунти займають стічні і проточні улоговини, широкі пологі схили, що примикають до низинних боліт. Найчастіше зайняті луговою рослинністю.

Дерново-ґрунтово-глейоваті ґрунти мають наступну будову профілю:

A_0 – дернина потужністю до 4 см, темно-бурого або чорно-бурого кольору;

A_1 – гумусово-акумулятивний горизонт потужністю 15-30 см, бурувато-темно-сірого або чорного кольору, в нижній частині горизонту можуть зустрічатися сизуваті прожилки, структура зерниста, грудочковата;

B – ілювіальний оглеєний горизонт потужністю до 50 см, з численними жовтими, білястими і сірими плямами, структура пластинчаста або призматична;

C – ґрунтоутворююча оглеєна порода сизо-сірого, білого кольору з жовтим або буруватим відтінком.

Дерново-ґрунтово-глейові ґрунти

Мають гумусовий горизонт темно-сірого, чорного, чорного, з буруватим відтінком кольору потужністю до 40 см (на карбонатних породах до 50 см). Ілювіальний оглеєний горизонт невеликої потужності і поступово переходить у глеєвий. У межах ґрунтового профілю зазвичай виявляються ґрунтові води.

Алювіальні болотні ґрунти

Розвиваються в притерасній заплаві, глибоких зниженнях на важкому алювії під болотною трав'янистою (іноді з чагарниками) рослинністю в умовах постійного перезволоження паводковими, ґрунтовими та схиловими (делювіальними) водами. Вони відносяться до ґрунтів низинних боліт. Після осушення — це висококультурні орні угіддя й сіножаті.

Висновок

Ґрунти м. Запоріжжя і о. Хортиця є досить родючими згідно своїм характеристикам. Але спостерігається падіння цієї родючості, і масштабне поширення ґрунтових деградаційних процесів зумовлюють потребу істотних

змін у господарській діяльності людини та природокористуванні. Недотримання основних законів землеробства в останні роки, поділ земельних ділянок на паї, надмірна розораність угідь, недотримання науково-обґрунтованих сівозмін, катастрофічне скорочення обсягів застосування хімічних меліорантів, органічних і мінеральних добрив у землеробстві призвели до зниження доступних форм поживних речовин, зниження в складі кальцію й підвищення частки натрію, втрати деяких мікроелементів. . У зв'язку з цим, надзвичайно важливим та актуальним є систематичний моніторинг впливу деградаційних процесів; застосування комплексного підходу, який повинен забезпечити сталість агроландшафтів, збереження біорізноманіття, усунення негативних явищ у сучасному розвитку ґрунтових процесів.

Список літератури

1. Пересипкіна Т. М. Лабораторний практикум з ґрунтознавства: метод. вказівки / Пересипкіна Т. М., Дубова О. В., Приступа І. В. - Запоріжжя: Вид-во ЗДУ, 2005.
2. Петроченко В. І. Природа острова Хортиця: Збірник наукових трудів/ Петроченко В. І. Запоріжжя, 1993.
3. Ґрунти Запорізької області: довідник.-Запоріжжя: Промінь, 1969.
4. Почвы Украины и повышение их плодородия: Экология, режимы и процессы, классификация и генетико-производственные аспекты / Под. ред. Полупака Н. И. - К.: Урожай, 1988.
5. Белова Н. А. Естественные леса и степные почвы./ Белова Н. А., Травлеев. А.П. - Днепропетровск: Изд-во ДГУ, 1999